

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss utredning rörande aktiebolagslagens bestämmelser.

Första lagutskottet har behandlat en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 60 i andra kammaren av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.* I motionen föreslås, att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa om viss utredning rörande aktiebolagslagens bestämmelser. Motionärerna önskar dels en översyn av bestämmelserna rörande revision i syfte att förebygga att till revisor i aktiebolag utses person, vilken är anställd hos bokföringsbyrå som handhar aktiebolagets bokföring eller bokslut, dels en utredning med sikte på införandet av en bestämmelse, enligt vilken det skulle åligga en enskild person, som har avgörande inflytande i mer än ett aktiebolag, att till aktiebolagsregistret göra anmälan om de aktiebolag, varifran han har inflytande och som i ett eller annat avseende har samarbete med varandra.

Närmare redogörelse för motionen lämnas nedan.

Gällande bestämmelser

Det förslag av lagberedningen (SOU 1941: 8 och 9), som ligger till grund för lagen den 14 september 1944 om aktiebolag, innehöll särskilda bestämmelser, avsedda att möjliggöra att revisionsbolag utsågs till revisor i aktiebolag. Dessa särskilda bestämmelser blev emellertid ej upptagna i lagen. Med hänsyn till motiven härför (se SOU 1942: 47, s. 46) torde endast fysisk person kunna lagligen utses till revisor.

Beträffande jäv för revisor i aktiebolag stadgas i 107 § 1 mom. tredje stycket nämnda lag, att till revisor ej må utses den, som är befattningshavare i bolaget eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till befattningshavare i bolaget, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, ej heller styrelseledamots, verkställande direktörs eller sådan befattningshavares make eller den, som med honom är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svågerlag eller är hans syskon eller med honom är i det svågerlag, att den ene är gift med den andres syskon.

Aktiebolagslagens regler förutsätter i allmänhet att aktiebolaget är självständigt i ekonomiskt och rättsligt hänseende. Det förekommer emellertid att två eller flera aktiebolag i viss mån utgör en enhet från ekonomisk synpunkt, en koncern. Oftast uppkommer en koncern genom att ett bolag, moderbolag, förvärvar aktiemajoriteten i ett eller flera andra bolag, dotterbolag. Det förekommer även andra orsaker till att koncernförhållande anses föreligga. Aktiebolagslagens regler om koncernförhållanden anknyter till begreppen moderbolag och dotterbolag, vilka definieras i 221 § 1 mom. Koncernreglerna innefattar bl. a. bestämmelser om skyldighet för moderbolag att underrätta dotterbolag om det inträdda koncernförhållandet, vilket erfordras med hänsyn till stadgat förbud för dotterbolaget att förvärva aktier i moderbolaget, samt bestämmelser om redovisning i koncernförhållanden. Sistnämnda bestämmelser innebär skyldighet för moderbolaget att på närmare angivet sätt redovisa det ekonomiska förhållandet till dotterbolaget. Tanken bakom dessa bestämmelser är att i en koncern de olika bolagens ekonomiska förhållanden är så inflätade i varandra, att det enskilda bolagets ställning och rörelseresultat icke kan rätt bedömas utan att förhållandet mellan bolagen i viss utsträckning klarläggs. Bestämmelserna syftar sålunda bl. a. till att förhindra att vinst utdelas från moderbolaget utan att hela koncernens rörelseresultat gör detta befogat. Någon anteckning i aktiebolagsregistret om att visst bolag är moderbolag förekommer ej. Det må anmärkas, att de särskilda redovisningshandlingar, som skall upprättas för koncern, icke obligatoriskt framläggs för bolagsstämman. Revisionen i moderbolaget omfattar givetvis även koncernredovisningen.

Motionen

I förevarande motion erinras om att det under senare år kunnat förmärkas en alltmera ökad användning av aktiebolaget som företagsform. Det ökade antalet aktiebolag och icke minst möjligheten för en enskild person att driva verksamhet under ett flertal bolagsnamn har enligt motionärerna aktualiserat olika spörsmål rörande aktiebolagslagens bestämmelser.

Under senare år har kunnat konstateras, anföres det i motionen, att så kallade bokförings- eller revisionsbyråer upprättas i avsevärd omfattning. Dessa byråer åtager sig uppdrag att sköta bokföring m. m. för bland annat de smärre bolagen. Byråerna ombildas själva till aktiebolag. Det märkliga inträffar nu, heter det i motionen, att man kan påträffa att en bokförings- och revisionsbyrå mot årlig ersättning handhar bokföringen eller åtminstone bokslutet för ett aktiebolag, samtidigt som detta sistnämnda aktiebolag vid sin bolagsstämma till revisor utsett bokföringsbyråns verkställande direktör eller annan i byrån anställd. Detta synes, enligt motionärerna, kunna äga

rum utan åsidosättande av bestämmelserna i 107 § aktiebolagslagen. I motionen anföres, att ett dylikt förhållande måste anses i högsta grad otillfredsställande och att därför en översyn av bestämmelserna om revision för aktiebolag snarast bör komma till stånd.

Med anknytning till aktiebolagslagens koncernregler hävdas i motionen att en enskild person, som har avgörande inflytande i mer än ett aktiebolag, borde åläggas skyldighet att till aktiebolagsregistret göra särskild anmälan om de aktiebolag, vari han har inflytande och som i ett eller annat avseende har samarbete med varandra. Genom en sådan åtgärd skulle man, enligt motionen, kunna förebygga att en person genom att driva verksamhet i skydd av flera bolag använder denna form för att få sådana fördelar som icke bör ha det allmännas stöd. För den som har bärande skäl att driva verksamhet under skilda bolagsnamn bör det icke vara till något men, att hans tillgångar och skulder kan bedömas i ett sammanhang, oavsett antalet aktiebolag. Enligt motionärerna synes det angeläget att det sålunda angivna spörsmålet närmare utredes.

Remissyttranden

Utskottet har på sätt § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från *patent- och registreringsverket* samt *utredningen om en samnordisk översyn av aktiebolagslagstiftningen*. Härjämte har tillfälle att avgiva yttrande över motionen beretts *Stockholms handelskammare, Svenska bankföreningen, Föreningen auktoriserade revisorer, Svenska revisorsamfundet, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges köpmannaförbund* och *Sveriges advokatsamfund*.

Spörsmålet om jäv för revisor

Patent- och registreringsverket anser hinder mot det i motionen påtalade förfarandet ej föreligga på grund av bestämmelserna i 107 § 1 mom. tredje stycket aktiebolagslagen. Förfarandet är emellertid enligt ämbetsverkets uppfattning klart olämpligt och torde stå i strid mot de aktiebolagsrättsliga reglerna om funktionsfördelningen mellan bolagets förvaltande och kontrollerande organ eller i varje fall mot grunderna för nämnda regler. Visserligen äger verkställande direktören, respektive styrelsen, rätt att använda medhjälpare vid fullgörandet av bokföringsskyldigheten och revisor i bolaget kan utöva den löpande kontrollen över bokföringen genom en medhjälpare, anför ämbetsverket, men det kan svårligen anses tillåtet att bokföringen ombesörjes av en person, som är anställd hos revisorn eller i ett av denne ägt eller behärskat bolag. Då förfarandet alltså enligt ämbetsverkets mening synes böra anses otillåtet redan enligt gällande bestämmelser,

kan det ifrågasättas, om det är erforderligt att med anledning därav göra någon översyn av revisionsbestämmelserna i aktiebolagslagen.

Utredningen om sammordisk översyn av aktiebolagslagstiftningen anför bl. a.:

Jävsregeln i 107 § aktiebolagslagen har fått en så allmän formulering, att den blir tillämplig i fall, då en bokförings- eller revisionsbyrå har i uppdrag att ombesörja bokföringen för ett aktiebolag samt en i byrån anställd person utses till revisor i aktiebolaget, om nämligen denne revisor på grund av sin anställning i byrån kan anses intaga en underordnad eller beroende ställning till den eller de personer, som omhänderhar bokföringen i aktiebolaget. Även i fall då på grund av byråns konstruktion och bokföringsuppdragets innebörd byrån såsom sådan eller dess ledning bär ansvaret för bokföringen i aktiebolaget, kan revisorn tänkas genom anställning i byrån intaga en sådan beroendeställning, att han drabbas av jävsregeln. Denna fråga blir att bedöma med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Lagen åsyftar däremot icke att förhindra, att aktiebolagets ledning eller någon som i aktiebolaget ombesörjer bokföringen intager en beroendeställning till revisorn, och något behov av en utsträckning av jävsregeln i detta avseende torde icke föreligga. Utredningen, som icke har sig bekant, att några verkliga olägenheter visat sig i det i motionen angivna hänseendet, håller alltså före, att gällande lag härutinnan ger tillräckliga möjligheter för rättstillämpningen att förhindra olämpliga anordningar.

Bankföreningen anför, att det i motionen påtalade arrangemanget, vid vilket revisorsuppdrag i aktiebolag lämnas åt befattningshavare på en av bolaget anlita bokföringsbyrå, naturligtvis icke formellt står i full överensstämmelse med önskemålet om opartiskhet och självständighet hos revisionsorganet. Föreningen har emellertid icke sig bekant, om dylika revisorsval förekommit i någon större utsträckning och än mindre om detta i så fall varit till något förfång. I vart fall har, såvitt föreningen kunnat utröna, några olägenheter ej iakttagits av bankerna under utövandet av deras verksamhet. Föreningen måste därför lämna öppet, huruvida det verkligen föreligger något praktiskt behov av skärpta bestämmelser på förevarande punkt.

Stockholms handelskammare anser, att bestämmelserna i 107 § 1 mom. tredje stycket aktiebolagslagen om jäv för revisor icke innefattar något hinder för en sådan sammankoppling av bokföring och revision som påtalats i motionen. Handelskamrarna, som uppmärksammat detta förhållande, meddelade redan år 1947 särskilda jävsbestämmelser för auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän. Bestämmelserna återfinns i §§ 7 och 10 i Stockholms handelskammares stadga angående auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän. Av dessa bestämmelser framgår direkt, sägs det i handelskammarens yttrande, att en revisor tillhörande angivna kategorier icke får åtaga sig revision av företag, om han intager en underordnad eller beroende ställning till någon person, som ombesörjer

bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver. Att dylik revisor ej heller får åta sig revision, om han är överordnad den som handhar bokföringen etc., följer av 7 § första stycket 3) i stadgan, där såsom hinder för revisionsuppdrag angives att särskild omständighet föreligger, som är ägnad att rubba förtroendet till vederbörandes självständighet vid uppdragets utförande. Handelskammaren anför vidare:

Närmast med föranledande av uppkommen fråga om godkännande som granskningsman av en föreståndare för en s. k. redovisningsteknisk byrå gjorde Handelskamrarnas Centrala Revisorsnämnd den 12 december 1947 ett särskilt påpekande av innebörd, att i sådana fall, då auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman för klienters räkning även ombesörjer bokföring, vare sig detta sker genom honom själv eller av revisionsbyrå, i vars ledning han deltar, han ej får åta sig revision av företag, med vilkas bokföring han sålunda tagit befattning.

Detta uttalande föranledde en fråga till Centrala Revisorsnämnden om den närmare innebörden av uttalandet. Den frågande anförde bl. a., att det är mycket vanligt att ett företag, innan det definitiva bokslutet upprättas, samråder med sin revisor för att på förhand gardera sig mot anmärkningar beträffande sättet för bokslutets upprättande och för att därigenom undvika onödigt arbete. Till svar härå meddelade Centrala Revisorsnämnden den 21 maj 1948, att intet hinder möter, att en auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman lämnar även ingående råd och anvisningar avseende det sätt, på vilket bokslutet bör utformas, men att bokslutet, på sätt uttalandet den 12 december 1947 ger vid handen, ej får verkställas av den person eller byrå som företar revisionen.

Enligt Handelskammarens mening innefatta de bestämmelser och uttalanden gällande auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän, vilka här återgivits, en rimlig och lämplig avvägning mellan å ena sidan kravet på revisorns oberoende ställning till den eller dem som handhar företagets redovisning och å andra sidan företagets berättigade intresse av samråd med revisorn rörande sättet för bokslutets utformande.

Handelskammaren får därför för sin del föreslå, att bestämmelserna i aktiebolagslagen om jäv för revisor bringas i överensstämmelse med de principer, som ligga till grund för motsvarande regler för auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän.

Föreningen auktoriserade revisorer och Svenska revisorsamfundet fäster i sina yttranden likaledes uppmärksamheten på de regler, som gäller för auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän. Föreningen intager härvid i det väsentliga samma ståndpunkt som handelskammaren. Samfundet anser en revision av 107 § aktiebolagslagen motiverad blott om det vore möjligt att föreskriva, att en revisor i aktiebolag alltid skulle vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Advokatsamfundets styrelse anför bl. a., att styrelsen icke kan se att det i motionen anmärkta förhållandet kan kritiseras ur den synpunkten att detsamma skulle stå i mindre god överensstämmelse med de tankegångar som föranlett stadgandet i 107 § aktiebolagslagen. Den omständigheten att en

bokförings- och revisionsbyrå åtagit sig att sköta ett aktiebolags bokföring eller upprätta dess bokslut innebär enligt styrelsen i och för sig icke att byrån eller dess innehavare eller personal kommer i någon underordnad eller beroende ställning liknande den som avses i lagstadgandet. Däremot kan mot förhållandet anmärkas att det leder till att revisorns granskning kommer att omfatta jämväl arbete, som utförts av den byrå som han själv innehar eller där han eljest är verksam. Denna anmärkning har emellertid övervägande teoretiskt berättigande. I praktiken behöver förhållandet icke föranleda något försvagande av kontrollen; stundom kan man kanske rent av säga att densamma faktiskt blir mera effektiv. Skulle man genom lagstiftning förbjuda den ordning som motionärerna kritiserar, synes konsekvensen fordra att förbudet utsträcker till att omfatta envar, som — själv eller genom någon hos honom anställd — på grund av uppdrag från aktiebolaget tagit befattning med dess angelägenheter, t. ex. såsom sakkunnig på något område. Ett förbud av denna omfattning vore ur praktisk synpunkt icke enbart lyckligt. För den stora mängden av små aktiebolag är det förenat med svårigheter att utan avsevärda kostnader finna revisorer, mot vilkas kvalifikationer inga teoretiskt berättigade anmärkningar kan framställas, och så länge detta förhållande består vore det knappast välbetänkt att uppställa förbud mot att ett aktiebolag till revisor utser en person, som redan på grund av annat uppdrag har viss kännedom om bolaget. Såvitt styrelsen har sig bekant har något praktiskt behov av lagändring i det hänseende som motionärerna åsyftar icke yppats. — Ytterligare framhåller styrelsen att införande av ett sådant förbud som motionärerna förordar med största sannolikhet icke skulle bli annat än ett slag i luften. Då det av motionärerna påtalade förhållandet väsentligen torde förekomma i mindre aktiebolag, främst enmansbolag och därmed jämförliga bolag, har man anledning antaga att klander av bolagsstämmobeslut, varigenom någon i strid mot förbudet utsetts till revisor i bolaget, skulle bli en ytterligt sällsynt företeelse, och korrektivet skulle därför praktiskt taget bestå allenast däri att bolagets styrelse, enskild styrelseledamot, aktieägare eller borgenär kunde göra anmälan till länsstyrelsen, som därefter skulle kunna förklara den utsedde revisorn entledigad och förordna revisor i hans ställe. I nu avsedda fall är någon anmälan från styrelsen, styrelseledamot eller aktieägare uppenbarligen icke att påräkna, och säkerligen skulle det praktiskt taget aldrig falla en borgenär in att göra en sådan anmälan. I praktiken skulle det ifrågasatta förbudet därför icke kunna upprätthållas. Motionen avstyrkes sålunda i förevarande del.

Hantverks- och industriorganisationen anser den centrala revisorsnämndens principavgörande vara till fyllest för de fall, där revision utföres av

auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman. Beträffande förhållandena i övrigt anför organisationen:

Bristen på kvalificerade revisorer och bokföringsbyråer, framför allt på många håll i landsorten, medför, att det kan vara svårt att få tillgång till kompetenta bokföringsmedhjälpare och revisorer. På sådana platser torde bokförings- och revisionsfunktionen ej sällan skötas av samma person, vilket är otillfredsställande, då förfarandet strider mot § 107 aktiebolagslagen.

I andra fall handhaves den löpande bokföringen av företagaren eller en bokförare, medan revisorn upprättar bokslut och utför revision. Detta förfaringsätt torde vara mycket allmänt praktiserat, och på platser med otillräcklig tillgång till både kompetenta bokförare och revisorer bör detta förfaringsätt inte medföra några allvarliga nackdelar.

Alternativet till detta förfaringsätt är att företagaren eller en bokförare ombesörjer löpande bokföring och bokslut, medan en icke yrkesman får uppdraget att vara revisor. Nackdelen med att utnyttja en icke-yrkesrevisor kan vara att denne på grund av bristande kvalifikationer fullgör revisionsuppdraget på sådant sätt att någon egentlig revision icke kommer till stånd. Även om man kan räkna med att revision av icke-yrkesrevisor i många fall kan ske fullt tillfredsställande, saknas de garantier härför som föreligger vid revision utförd av yrkesrevisor. Den under yrkesansvar företagna revisionen synes vara att föredraga. — Klientens önskan att nedbringa revisionsarvodet medför ofta att revisorn vidtager ofillräckliga kontrollåtgärder på grund av uppdragens bristande lönsamhet. Detta förhållande kan iakttagas på orter där konkurrens råder mellan olika bokförare och revisorer.

Organisationen har med ovannämnda påpekanden endast velat fästa uppmärksamheten vid de svårigheter, som främst på grund av bristen på yrkeskunnigt folk i praktiken föreligger vid tillämpningen av aktiebolagslagens bestämmelser om revision. Dessa förhållanden är särskilt framträdande beträffande de mindre företagen och något praktiskt förslag till lösning av problemen kan för dagen inte framläggas. Man kan endast konstatera, att aktiebolaget, om man endast tager hänsyn till lagens nuvarande revisionsbestämmelser, är en mindre lämplig företagsform för många mindre företag. En auktorisation av kompetenta revisorer, bokförare och bokföringsbyråer kan måhända vara en framkomlig väg att förbättra förhållandena på revisionsområdet.

Enligt *Köpmannaförbundets* mening torde det i regel ej böra medföra någon erinran, att en bokförings- eller revisionsbyrå handhar bokföringen eller bokslutet och samtidigt någon på byrån anställd är revisor. Bokföringsbyrån handhar vanligen icke dagbokföringen, d. v. s. den för icke grundnoteringsböckerna, utan gör endast en kontroll av införingen samt för därefter in summorna i huvudbok och upprättar bokslut. Det torde även inom de största företag, anför förbundet, vara regel, att man rådför sig med sina revisorer, då bokslutet upprättas. Att revisorn eller någon hos honom anställd tekniskt för in bokslutet i en huvudbok och verkställer avslutningen av denna, innebär enligt förbundets mening i sak ingenting annat än en form

av siffergranskning. — Inom de bokföringsbyråer, som köpmannaförbundet och därtill anslutna länsförbund upprättat, är arbetsgången den, att klienterna för en dagbok med kopia. Kopiorna sändes månatligen till bokföringsbyrån, som upprättar månadsbokslut. I samband därmed siffergranskas dagboken. Själva huvudboken föres i regel maskinellt på kort av någon på byrån anställd person efter vederbörande revisors anvisningar. När årsbokslutet skall upprättas, konfererar revisorn regelmässigt med klienten och kontrollerar så långt möjligt är dennes uppgifter angående tillgångar och skulder, såsom sker vid en revision. Dessa uppgifter föres av någon på byrån anställd in i ett inventarium i enlighet med bokföringslagens föreskrifter. Då fråga är om aktiebolag iakttages självfallet aktiebolagslagens värderingsföreskrifter och övriga föreskrifter angående årsredovisningen. — Köpmannaförbundet finner sig kunna med bestämdhet förklara, att de på länsförbundens bokföringsbyråer anställda revisorerna icke intager någon beroendeställning i förhållande till klienterna. Enligt köpmannaförbundets mening bör varken den på angivet sätt utförda siffergranskningen eller den slutliga införing och granskning av bokslut och räkenskaper i övrigt, som äger rum på byrån, diskvalificera bokföringsbyråns revisor för uppdrag som av bolagsstämman vald revisor.

Spörsmålet om viss anmälan till aktiebolagsregistret

Utredningen om samnordisk översyn av aktiebolagslagstiftningen uttalar, att man från syftet med aktiebolagslagens regler rörande koncerner uppenbarligen icke kan utan vidare draga den konklusionen, att en offentlig redovisning erfordras av fall, då en enskild person äger ett avgörande inflytande i två eller flera aktiebolag utan att dessa genom aktieinnehav eller på annat sätt flätats in i varandra, så att moderbolags-dotterbolagsförhållande dem emellan föreligger enligt bestämmelserna i 221 § 1 mom. aktiebolagslagen. Det ena bolagets soliditet och rörelseresultat påverkas ju icke i och för sig därav, att en enskild person äger större aktieposter i båda bolagen. Utredningen anför vidare:

Vilket syftemål det i motionen framställda förslaget fullföljer framgår inte närmare av motionen, som blott talar om att man vill förebygga, att en person genom att driva verksamhet i skydd av flera bolag använder denna form för att få sådana fördelar, som inte bör ha det allmännas stöd. Ur synpunkten av det allmännas skatteintresse kan en anmälningskyldighet av föreslagen art inte spela någon roll vid sidan av den ingående uppgiftsskyldighet, som i skatteavseende redan åligger de enskilda. Väl kan det te sig som ett intresse för minoritetsaktieägare, bolagsborgenärer eller anställda att äga kännedom om att en viss privatperson äger dominerande aktieinnehav i bolaget liksom i ett annat bolag, med vilket det förra har affärsförbindelser. Men i regel lär väl ett sådant förhållande ändå vara känt för intresserade. I detta avseende erinras även om regeln att aktie-

bolags aktiebok enligt svensk rätt är tillgänglig för envar. Skulle vederbörande i något fall ha vidtagit åtgärder för att dölja sitt aktieinnehav, t. ex. genom att placera ut aktierna hos honom närstående personer, skulle en uttrycklig föreskrift om anmälningsskyldighet få betydelse endast om den finge en sådan form, att även olika dylika förfaranden förhindrades. En sådan lagstiftning — vilken måste förses med straffsanktioner — skulle säkerligen vålla ganska betydande tekniska svårigheter även med hänsyn till att begreppet »avgörande inflytande» är mycket svävande, samt att ett aktieinnehav ju kan vara mer eller mindre temporärt. Utredningen finner det icke klarlagt eller sannolikt, att det från nu angivna synpunkter för en dylik lagstiftning föreligger ett behov svarande mot de svårigheter den skulle möta.

I händelse motionärerna skulle åsyfta en offentlig redovisning av privatpersoners inflytande över flera aktiebolag ur mera allmänna, politiska, sociala eller liknande synpunkter, blir frågan allenast ett moment i det komplex, som aktualiseras av den utredning rörande ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet, som riksdagen genom skrivelse den 10 maj 1960 nr 219 begärt. Utredningen föreslår därför, att förslaget i motionen icke föranleder annan åtgärd än att det hänskjutes till prövning av den utredning, som kommer till stånd med anledning av riksdagens nämnda skrivelse.

Patent- och registreringsverket konstaterar i sitt yttrande att den i motionen föreslagna anmälningsskyldigheten skulle medföra en väsentlig utökning av bolagsavdelningens registreringsarbete och att anmälningsskyldigheten rent aktiebolagsrättsligt skulle innebära viktiga nyheter. Härom anför ämbetsverket:

Aktiebolaget är till hela sin struktur en utpräglad kapitalassociation, där delägarnas personer träda i bakgrunden. Det väsentliga är aktiekapitalet, ej aktieägarna. En aktieägare är ej skyldig att låta inregistrera sig såsom aktieägare, att delta i bolagsstämma eller att åtaga sig val såsom styrelseledamot. Är aktien namnaktie får han visserligen ej utöva rösträtt för aktien med mindre han är införd i aktieboken såsom ägare av aktien, men för att lyfta utdelning å aktien behöver han ej vara införd i aktieboken. Varje bolag skall föra en aktiebok över samtliga aktier i bolaget, och denna är tillgänglig för var och en, som vill taga del av den. Då såsom ovan nämnts endast den, som är införd i aktieboken, äger utöva rösträtt å bolagsstämma — här bortses från innehavareaktier, vilka förekomma ytterst sparsamt i vårt land — kan i varje fall ur aktieboken inhämtas upplysning om aktieinnehavet hos de personer, som utöva ett bestämmande inflytande å bolagsstämma. Sådana personer ha alltså redan enligt gällande bestämmelser ingen som helst möjlighet att förbli anonyma. Aktiebokens uppgifter om aktieinnehav äro dock ej föremål för registrering. Grundar sig det bestämmande inflytandet på andra omständigheter än aktieinnehav ger aktieboken ej någon vägledning, och så torde som regel ej heller vara fallet med de offentliga redovisningshandlingarna. Det skulle alltså vara i dylika fall som den föreslagna anmälningsskyldigheten främst skulle få betydelse.

De registreringar, som tillkomma enligt gällande bestämmelser, grunda sig som regel på anmälningar, vilka göras av aktiebolagens organ — styrelse,

verkställande direktör, likvidator — eller av myndighet. De registreringar, som föreslås i motionen, skulle däremot grunda sig på en rent personlig anmälningsplikt. Anmälan skulle göras till aktiebolagsregistret. Detta register utgöres enligt KK den 19 december 1947 om aktiebolagsregistrets förande m. m. av en samling upplägg för de registrerade aktiebolagen. Avsikten med motionen torde dock ej vara den, att de lämnade uppgifterna i första hand skulle införas i uppläggen för de aktiebolag, som omnämns i anmälningen. Genom en dylik anordning skulle nämligen ej erhållas någon översikt över det samlade inflytande den enskilde personen i varje särskilt fall äger. Det skulle därför bli nödvändigt att för uppgifter av detta slag upprätta ett särskilt kompletterande personregisterupplägg e. d. Att även den alfabetiska förteckningen över registrerade aktiebolag, som föres enligt den ovannämnda kungörelsen, finge utökas med ett fristående personregister är naturligt.

Angående själva behovet och värdet av de i enlighet med motionsförslaget erhållna uppgifterna ställer sig ämbetsverket tveksamt utan att kunna definitivt taga ställning till hithörande frågor. Emellertid erinrar ämbetsverket om den begärda utredningen rörande ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom näringslivet och anför, att det förefaller lämpligt att, om motionärernas förslag i förevarande del biträdades av riksdagen, det väckta spörsmålet hänskjutes till nämnda utredning.

De övriga yttrandena över motionen i förevarande del går i avstyrkande riktning.

Utskottet

Det ena av de båda förslag om utredning, som väckts genom förevarande motion, syftar till att aktiebolagslagens regler om jäv för revisor skall ändras så att till revisor ej kan utses person, vilken är anställd hos bokföringsbyrå som handhar aktiebolagets bokföring eller bokslut. Enligt 107 § aktiebolagslagen gäller för närvarande — här bortses från jäv på grund av släktskap och dylikt — att till revisor ej må utses den, som är befattningshavare i bolaget eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till befattningshavare i bolaget, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver.

Att revisorn är anställd hos bokföringsbyrån och att denna mottager uppdrag av aktiebolaget, kan givetvis allt efter omständigheterna utgöra förhållanden, som gör revisorn på sådant sätt likställd med befattningshavare i bolaget eller sätter honom i sådan underordnad eller beroende ställning, att han enligt 107 § kan anses vara obehörig för revisorsuppdraget. Där en mera påtagligt olämplig sammankoppling mellan bokförarsysslan och revisorsuppdraget förekommer, torde det därför kunna antagas att det i allmänhet finnes utsikter för aktieägare och borgenärer som närmast intresserade att genom anmälan till länsstyrelsen utverka att ojävig revisor utses

i stället för den valde eller för aktieägare att genom klander vid domstol få revisorsvalet hävt.

Den genom motionen väckta frågan gäller således huruvida en skärpning av jävsreglerna kan förordas med tanke på mindre tydliga fall av olämplig kombination av bokförings- och revisionsuppdrag. Även om en sådan skärpning kunde te sig tilltalande från principiell synpunkt, talar emellertid viktiga skäl mot dess vidtagande. Det råder nämligen en viss brist på tillräckligt kunniga och i övrigt lämpliga mottagare av revisorsuppdrag, och de som finnes är i stor utsträckning knutna till bokförings- och revisionsbyråer. En ändring av jävsreglerna i den av motionärerna angivna riktningen skulle därför särskilt för de smärre bolagen, vilka företrädesvis behöver anlita bokföringsbyråerna, starkt begränsa möjligheterna att erhålla revisorer med erforderliga kvalifikationer. Det kan därför befaras att en sådan ändring skulle medföra en betänklig försämring av effektiviteten i revisionsverksamheten. Med hänsyn till det anförda och då utskottet varken genom motionen eller eljest erhållit kännedom om något konkret fall, i vilket behov av skärpta jävsregler yppats, finner sig utskottet icke kunna tillstyrka motionen i nu behandlad del.

Motionärernas andra förslag gäller en utredning med sikte på införandet av en bestämmelse, enligt vilken det skulle åligga en enskild person, som har avgörande inflytande i mer än ett aktiebolag, att till aktiebolagsregistret göra anmälan om de bolag, vari han har inflytande och som i ett eller annat avseende har samarbete med varandra.

Den föreslagna utredningen skulle delvis komma att beröra det frågekomplex, som redan aktualiserats genom begäran av förra årets riksdag om utredning i syfte att klarlägga ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet. Med hänsyn härtill och då utskottet icke från andra synpunkter anser utredningen påkallad, finner sig utskottet ej heller i förevarande del kunna tillstyrka motionen.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II: 60, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 april 1961

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid oetta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting*, Per-Olof Hanson, Per Olofsson, Nyström*, Gezelius*, Alexanderson och Anton Larsson*;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Landgren*, Östrand, Ekström i Björkvik, Fröding, fröken Bergegren, herrar Källstad och Larsson i Norderön.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.